

САУДИЯ АРАБИСТОНИ ТАШҚИ СИЁСАТИНИНГ АСОСИЙ ТАМОЙИЛЛАРИ ҲАҚИДА БАЪЗИ ҚАРАШЛАР

Камолиддинов Фаррух

Чирчиқ давлат педагогика институти ўқитувчиси

Аннотация: Ушбу мақолада Саудия Арабистонининг ташқи сиёсати бошқа давлатларнинг ички ишларига аралашмаслик, Форс кўрфази мамлакатлари, Арабистон ярим ороли, Ислом олами билан алоқаларни мустаҳкамлаш ва ривожлантириш, яхши кўшничилик билан яшаш принципларига асосланиши. Шунингдек мамлакат дўстона мамлакатлар билан ҳамкорлик тамойиллари ва халқаро ҳамда минтақавий ташкилотларда самарали фаолият олиб бориш тамойиллари таҳлил қилнган.

Калит сўзлар: Саудия Арабистон, ташқи сиёсат, Форс кўрфази, Арабистон ярим, Ислом олами, Vision 2030

SOME VIEWS ON THE MAIN PRINCIPLES OF FOREIGN POLICY OF SAUDI ARABIA

Kamoliddinov Farrux

Teacher of Chirchik State Pedagogical Institute

Abstract: In this article, Saudi Arabia's foreign policy is based on the principles of non-interference in the internal affairs of other countries, strengthening and developing ties with the Gulf countries, the Arabian Peninsula, the Islamic world, living in good neighborliness. The principles of cooperation with friendly countries and effective work in international and regional organizations were also analyzed.

Key words: Saudi Arabia, Foreign Policy, Persian Gulf, Arabian Peninsula, Islamic World, Vision 2030

Кириш:

Ўтган бир неча ўн йиллар мобайнида Саудия Арабистонининг миллий, маданий ва иқтисодий куч асоси фақатгина нефть экспорти ва энергетика соҳаси бўлиб келди. Углеводород экспорти умумий экспортнинг 85 фоизигача бўлган қисмини ҳамда давлат даромадларининг катта қисмини ташкил қиди. Ҳозирги вақтда нефть ЯИМнинг атиги 30-40 фоизини ташкил қилса-да, давлат

иктисодий тармоқларининг катта қисми нефтга боғлиқлиги, мамлакат ҳаётида нефтнинг таъсири ҳамон юқори эканлигини англатади. Мамлакат ички ва ташқи сиёсатини белгилашда ҳам нефть омили бирламчи бўлиб қолмоқда.

Хусусан “Vision 2030” да: Саудия Арабистонини жаҳоннинг ривожланган 19 давлатидан иқтисодий жиҳатдан тараққий этган 15 мамлакати даражасига олиб чиқиш; Нефтга боғлиқ бўлмаган экспорт улушини 16 фоиздан 50 фоизгача кўтариш; Давлатнинг нефтга боғлиқ бўлмаган даромадларини 163 миллиард Саудия риалидан 1 триллион Саудия риалигача ошириш[1] каби вазифалар белгиланган.

Методлар ва ўрганилганлик даражаси:

Ҳар қандай илмий тадқиқотнинг асосий тамойилларидан бири, тарихийлик тамойилидир. Тадқиқотда тарихийлик шунинг учун муҳимки, у ижтимоий воқеликни табиий тарихий жараён сифатида таҳлил қилишга, ҳар қандай ижтимоий-сиёсий ҳодисаларнинг ривожланишида уларнинг ўтмиши, ҳозирги ҳолати ва келажакдаги тенденцияларини аниқлашга имкон беради. Тарихий жараёнлар тадқиқидан мақсад ҳам, ушбу ҳодиса тарихда қандай пайдо бўлганлиги, унинг ривожланишида қандай асосий босқичлар бўлганлиги, бугунги кунга келиб нима ўзгарганлигини-ю, эволюция нуқтаи назаридан унинг ривожланиш йўллари қандай кечганлигини аниқлашга қаратилган бўлиши керак.

Тадқиқот натижалари:

1970-йилларда ва 1980-йилларнинг бошларида мислсиз кўтарилган нефт нархи камида иккита муҳим оқибатларга олиб келди: Саудия Арабистони жадал модернизация йўлини бошлади ва араб-мусулмон минтақаси давлатларига энг катта донор бўлди. Бу, ўз навбатида, мамлакатда жуда кўп турли хил "маълумотли синф" нинг пайдо бўлишига олиб келди ва Саудия Арабистонини минтақаларни жалб қилишнинг муҳим марказига айлантирди.

Саудия Арабистони ташқи сиёсати тўртта асосий йўналишни кўзда тутди:[2]

- Форс кўрфази мамлакатлари,

- Араб мамлакатлари
- Ислом олами
- Халқаро ҳамжамият

Форс кўрфази мамлакатлари Саудия Арабистонининг халқаро сиёсатдаги устувор йўналишлари ҳисобланади. Бу авваламбор, мамлакатларнинг географик ҳолати, тарихий алоқалари, ушбу минтақа давлатларининг давлат ва иқтисодий тизимларининг ўхшашлиги билан боғлиқ. Саудия Арабистони Форс кўрфази давлатларининг хавфсизликка эришиш, зиддиятлар ва инқирозли вазиятларни ҳал қилишдаги мақсадлари бирлигини эълон қилади. Айнан шу мақсадларга эришиш учун 1981 йилда GCC (Форс кўрфази Араб давлатлари ҳамкорлик кенгаши) ташкил этилган. Унинг аъзолари минтақадаги олти араб давлатлари: Баҳрайн, Қатар, Қувайт, БАА, Уммон ва Саудия Арабистони. Ушбу уюшманинг мақсади иқтисодий, ижтимоий, сиёсий ва ҳарбий соҳаларда минтақавий ҳамкорликни ривожлантиришдир.

СА ташқи сиёсатининг навбатдаги муҳим йўналиши барча араб мамлакатлари. Саудия Арабистони ташқи сиёсат концептсиясида Ислом қонунларига риоя қилиш ва араб миллатчилиги ғояларига риоя қилишни қайд этди. Ушбу тушунча Саудия Арабистонининг биринчи қироли Абдул Азиз ҳукмронлигидан бошланган.

Ислом давлатлари йўналиши бўйича СА халқаро сиёсати умумий исломий бирдамлик ва бирдамлик тамойилларига асосланади. Мусулмон мамлакатлар бирлигини амалга ошириш, шунингдек уларнинг манфаатларини ҳимоя қилиш ва ҳимоя қилиш мақсадида СА ташаббуси билан 1969 йилда Ислом Конферентсияси Ташкилоти ташкил этилди.[3]

Саудия Арабистони халқаро сиёсатидаги тўртинчи йўналиш халқаро ҳамжамият билан алоқаларни ривожлантиришдир. Ушбу йўналишда СА жаҳон ҳамжамиятининг тўлақонли аъзоси бўлишга интилади ва БМТ Уставига мувофиқ барча ҳуқуқ ва мажбуриятларни тўғри бажаришга ҳаракат қилади. СА нинг халқаро сиёсатдаги асосий мақсади м га эришиш ва уни сақлашдир.

Мазкур дастурда ички иқтисодий ва ижтимоий ислоҳотлар билан бирга минтақавий ҳамда халқаро миқёсдаги ташқи сиёсатга ҳам алоҳида урғу берилган. Сўнгги йилларда мамлакат ташқи сиёсат борасида фаоллик кўрсатиб, ўзининг анъанавий ҳамкор давлатлари географиясини кенгайтиришга ҳаракат қилмоқда. Шунга кўра, Саудия Арабистони мусулмон дунёсидаги етакчилик мақомини мустаҳкамлаш, ривожланаётган мусулмон давлатларни ҳар томонлама қўллаб-қувватлаш, шу билан бирга, истиқболли бозорларни излаб топиш мақсадида Марказий Осиё минтақасига эътибор қаратмоқда. У минтақадаги истиқболли мамлакатлар сифатида Ўзбекистон ва Қозоғистонни эътироф этади. Сўнгги уч йилда Саудия минтақага йўналтирган сармояларининг энг катта қисмини Ўзбекистон иқтисодиётидаги турли тармоқлар, хусусан, энергетика соҳасига йўналтирди. Шунга кўра, айтиш мумкинки, янгиланаётган Саудия Арабистонининг иқтисодий келажаги учун пойдевор вазифасини ўтаётган “Vision 2030” янгиланаётган Ўзбекистоннинг ҳам иқтисодий жиҳатдан ривожланишига таъсир кўрсатиши мумкин [5]

Хулосалар:

Юқоридагиларни ҳисобга олган ҳолда баъзи хулосалар чиқариш мумкин. Саудия Арабистони қандай қилиб араб дунёси чуқур ўзгаришлар босқичига қадам кўйганини диққат билан кузатиб бормоқда: баъзи ҳукуматлар кулаб тушмоқда, янги кучлар пайдо бўлмоқда, шериклар ўзгариб, таркибий тузилмаларни ўзгартирмоқда. Бундай қийин ўтиш даври кутаётган мамлакатларнинг келажаги ҳақида гапириш ҳали эрта. Бу ушбу мамлакатларнинг ҳар бири танлаган йўналишга боғлиқ бўлади. Улар дуч келган қийинчиликларни энгиб, ўз халқларининг орзу-умидлари ва истакларига жавоб берадиган сиёсий тартибга ўтишга умид қилишади. Эҳтимол, улар турк ва эрон моделлари ўртасида танлов қилишлари шарт эмас, чунки бу араб модели бўлади.

Иккинчидан, Исроилнинг Фаластин ҳудудларини, шунингдек, Сурия ва Ливанга ҳақли равишда тегишли бўлган бошқа эрларни давомли равишда босиб олишига келсак, бу муаммо минтақадаги кўплаб қийинчиликларнинг сабаби

ҳисобланади ва агар Исроил барча тинчлик ташаббусларини пучга чиқарса, муаммо бўлмайди ҳал қилинди ва минтақада у қадар нотинч бўлиб қолади. Бироқ, буларнинг барчаси жаҳон иқтисодиётининг беқарорлиги, бошқа ривожланаётган мамлакатлар қаторидан рақобатчилар кенгайишининг кучайиши шароитида осонликча амалга оширилмайди. Исроилнинг мурасасизлиги учинчи таҳликани, яъни терроризмни ҳаракатлантирувчи куч бўлиб, муҳим омил ва муаммо бўлиб қолмоқда. Ал-Қоида фитнада ёлғиз эмас. Ҳодисага янги нодавлат актёрлар, шунингдек, минтақада содир бўлаётган сиёсий жараёнлар томонидан яратилган куч вакуумидан фойдаланишга уринаётган собиқ террористик гуруҳлар кириб келмоқда.

Адабиётлар рўйхати

1. Косач Г.Г., Мелкумян Е.С. «Внешняя политика Саудовской Аравии: Приоритеты, направления, процесс принятия решения» // Институт изучения Израиля и Ближнего Востока. – М., 2003. – С.68
2. Беляев И. П. Американский империализм в Саудовской Аравии. – М., 1957. – С 20.
3. Аль-Манкури Х. Аль-Мамляка Аль-Арабия Ас-Саудия ва ан-низам ад-дуввалий аль-джадид мин аль-манзур аль-джиополитикий (Королевство Саудовская Аравия и новый миропорядок с точки зрения геополитики) // Дирасат саудийя, Эр-Рияд, 1992, №6. 120 с
4. Kingdom of Saudi Arabia. "Saudi Census: The Total Population." General Authority for Statistics, Accessed 11 July 2019, <https://www.stats.gov.sa/en/node>.
5. Аль-Файсал, Халед. Аль-Файсал шаҳид ва шахид / Марказ аль-малик Файсал ли-д- дирасат аль-исламийа. (Фейсал и строительство нового саудовского государства в период его правления в Хиджазе) 1953. С.34.